Operationele automatisering

MS Met het verschijnen van de Defensienota '74 werd het begrip operationele automatisering verbannen uit het militaire jargon. Het tot dan toe bestaande onderscheid tussen administratieve en militaire (operationele) automatisering werd als niet langer valide gekenschetst. Na uitgebreid stafoverleg binnen de Koninklijke landmacht werd besloten het totale automatiseringspakket van de KL onder te brengen in het functiegebied economie en financiën. Vanaf die tijd werd gesproken over bestuurlijke informatiesystemen (BIS) en niet-bestuurlijke informatiesystemen (niet-BIS), een qua naamgeving overigens betreurenswaardige onderwaardering van de operationele automatisering. Deze gang van zaken bracht de operationele automatisering uit het gebied van de procesautomatisering naar dat van administratieve toepassingen. In 1976 werd bij de Reorganisatie topstructuur de ,,Structuur en werkwijze van de automatiseringsorganisatie" vastgesteld. Teneinde duidelijkheid te scheppen in taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, werd in 1981 door de Centrale Organisatie de nota ,,op weg naar een Defensie-informatiebeleid" opgesteld. In 1984 werd, o.m. ter invulling van de hierin aangekondigde noodzaak tot verdere studies, de Stuurgroep ,,Evaluatie en actualisering defensie-informatievoorzienings- en automatiseringsbeleid" (Stadia) ingesteld, die op haar beurt een werkgroep Wadia instelde. Het Stadia-rapport bevatte o.m. de stelling dat het principiële onderscheid tussen BIS en niet-BIS zou moeten vervallen. Een extern bureau werd aangetrokken, dat de opdracht kreeg een Structuurplan voor de informatievoorziening en automatisering bij Defensie (Sinbad) op te stellen. Het Sinbad kreeg als een van de randvoorwaarden/uitgangspunten opgedragen dat eerder bedoeld onderscheid tussen BIS en niet-BIS moest vervallen. Het door Sinbad vorig jaar gepresenteerde structuurplan kwam evenwel ten aanzien van dat onderscheid met de verrassende uitspraak, dat dit aan de krijgsmachtdelen moest worden overgelaten. Een uitspraak overigens die volledig recht doet aan het belang van ,,niet-BIS" voor de slagkracht van de operationele eenheden in de defensieorganisatie. De Amerikanen noemen niet ten onrechte de gevechtsveldautomatisering een ,,force multiplier". In de rest van ons betoog zullen wij dan ook de term ,,niet-bestuurlijke informatiesystemen" verlaten en de term ,,operationele informatiesystemen" (weer) invoeren.

Ook wees Sinbad een belangrijk deel van de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden toe aan de gebruiker; het sprak over centraal beleid en decentrale uitvoering. Uitspraken die deden denken aan die van een voormalige Sous-chef van de Generale Staf. Zestien jaar geleden (op 3 maart 1970) namelijk hield deze, de toenmalige brigade-generaal der infanterie G. Mensink (gsb), een lezing voor de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap onder de titel ,,Commandovoering en Automatisering" (*Mars in Cathedra* (1970)(6)).

In de loop van deze zestien jaar is er wetenschappelijk en technisch veel veranderd in de westerse wereld en (dus) eveneens in Nederland. Deze veranderingen zijn ook aan de krijgsmacht niet ongemerkt voorbijgegaan. Het lijkt interessant na te gaan of de automatisering zich bij de Koninklijke landmacht heeft ontwikkeld overeenkomstig de aanbevelingen van gen Mensink. Het jaar 1984 ligt alweer ruimschoots achter ons en ook toen hebben velen gepoogd de werkelijkheid te toetsen aan de voorspellingen van George Orwell uit 1949 in ,,Nineteen eighty-four". Het ,,big brother is watching you" uit deze roman heeft weliswaar meer bekendheid gekregen dan de voorspellende uitspraken van bgen Mensink, maar uit de militaire optiek zijn de laatste ten minste zo interessant!

In zijn inleiding stelde gen Mensink dat ,,automatisering — en in het bijzonder de operationele automatisering — geen specialisme is, doch juist en

vooral het gehele terrein van de algemene stafofficier bestrijkt". In het vervolg van zijn lezing concentreerde hij zich op de factor ,,tijd" en nam uit die optiek vier deelgebieden onder de loep in hun onderlinge relatie: de materiële middelen voor het gevecht, de militaire staforganisatie, het militaire besluitvormingsproces en de verbindingen. Het is belangwekkend vast te stellen dat M. kwam tot een absolute eis ten aanzien van centrale leiding bij de gevechtsvoering: ,,alle deelactiviteiten worden integraal bezien en geprojecteerd tegen één centrale functie die ik zou willen noemen: de commandovoering".

Subconcluderend stelde M. ten aanzien van de commandovoering vast dat een ,,organisatorisch beter systeem tot op heden (1970 red.) nog niet is uitgevonden". Vervolgens merkte hij op dat de verbindingssystemen falen door ,,overbelasting van de verbindingscentra". Tot slot van zijn analyse betreffende de toenmalige toestand beweerde hij samenvattend dat ,,een situatie is ontstaan (. . .) waarbij de bewegingsvrijheid van de commandant in tijd zo beperkt is dat hij gevaar loopt door de gebeurtenissen op het gevechtsveld te worden beheerst in plaats van omgekeerd (. . .): besluiten, maatregelen en bevelen zullen in vele gevallen te laat komen".

In zijn ,,systeemconceptie" kwam M. tot de panacee: automatisering (!) van het commandosysteem. Hiertoe wilde hij twee activiteiten ontwikkelen: automatisering van de verbindingen èn van de handelingen binnen een staf. Hij kwam tot deze uitspraak omdat ,,de tijd van een stafofficier voor een groot deel in beslag wordt genomen door routinewerkzaamheden (. . .), die vrijwel geheel door de computer beter en sneller kunnen worden uitgevoerd". Hij doelde hier met name op activiteiten gericht op de kaart: schetsen, oleaten van bv. hindernissen, vuren, tactische situaties, enz.

Samenvattend stelde bgen Mensink dat: de commandovoering de ontwikkelingen voor de middelen tot uitvoering van het gevecht, niet heeft gevolgd. Hierdoor is de harmonische samenhang tussen de operationele inzet en het operationele/tactische gebruik der middelen verloren gegaan. De noodzakelijke automatisering zal de komende decennia een groot deel van de defensie-inspanning in personeel (tijd), materieel en geld, voor zich opeisen.

De huidige situatie overziende komen wij tot de slotsom dat bij de verbindingen de nodige automatiseringsactiviteiten in volle gang zijn. Het artikel van maj Wennekes over het geautomatiseerde legerkorpsrayonverbindingssysteem (Zodiac, fase 3) in deze aflevering geeft daarvan een duidelijk beeld. Het schetst hoe met goede verbindingen een adequate ondersteuning van manoeuvre en vuursteun op legerkorps-, divisie- en brigadeniveau mogelijk wordt gemaakt. Anders dan destijds gen Mensink zich voorstelde, is daarmee tevens een aantal handelingen binnen een staf ingrijpend geautomatiseerd. De integratie tussen de informatievoorziening op staven en de telecommunicatie heeft zich niet alleen op micro- maar ook op macroschaal voltrokken: telematica of, in militaire terminologie, command, control and communication. Ook zijn de materiële middelen voor het gevecht aanmerkelijk verbeterd: de Leopard-1V en -2, de pantserrups tegen luchtdoelen, Tow, YPR, enz. Voorts zijn vele moderne, geautomatiseerde informatieverwerkende systemen in het legerkorps ingevoerd of worden in de late jaren '80 ingevoerd: geluidmeet-, meteo-, en vuursteuninformatiesysteem, automatisch telegrafiesysteem (Zodiac, fase 2), system control voor het rayonverbindingssysteem, slagordesysteem, waarschuwings- en gevechtsleidingsysteem voor de luchtverdediging en logistieke informatiesystemen. Voorwaar een zeer acceptabele invulling van de operationele wensen uit de jaren '70.

Helaas is de situatie voor wat betreft de geautomatiseerde ondersteuning van de handelingen binnen een staf — de kern van de commandovoering — nog rudimentair en fragmentarisch. Node wordt een op de informatica gebaseerde filosofie vanuit het operationele functiegebied ontbeerd.

Wil de KL in de jaren '90 haar toch uiterst moderne middelen optimaal gebruiken dan zal zij zeker moeten zorgen dat de beheersing van de uit te voeren operaties op afdoende wijze wordt ondersteund door een aangepaste werkwijze op commandostaven en, waar relevant, door automaten. De woorden van gen Mensink uit 1970 zijn anno 1986 nog steeds valide: ,,Want alleen als we in staat zijn de harmonische samenhang tussen enerzijds de operationele/tactische inzet en anderzijds het operationele/tactische gebruik der middelen te herstellen, kan de KL aanspraak maken op het predicaat modern". Voorwaar een hernieuwde uitdaging!